

UŽ SE NEMĚLY VRÁTIT

Osudy žen nespravedlivě odsouzených komunistickým režimem

CÍLE:

- seznámit se s osudy nespravedlivě souzených a vězněných lidí v 50. letech minulého století v komunistickém Československu
- uvažovat o vlivu věznění na jejich život

ČAS: 30 minut (15 minut před filmem, 15 minut po filmu)

POMŮCKY:

- velký arch papíru pro každou skupinu
- psací potřeby

POSTUP:

1. Rozdělíme žáky do skupin zhruba po pěti, každá skupina dostane velký arch papíru.
2. Napíšeme na tabuli centrální část myšlenkové mapy, od které budou žáci rozvíjet své úvahy: *Jakým způsobem ovlivní pobyt ve vězení život mladé dívky, která byla ve věku jednadvaceti let nespravedlivě odsouzena a deset let vězněna? Vysvětlíme postup při práci s myšlenkovou mapou (viz Metody interaktivní výuky).*
3. Žáci mají za úkol zamyslet se nad tím, jakým způsobem může život mladého člověka ovlivnit, když je nespravedlivě odsouzen a dlouhodobě uvězněn.
4. Necháme skupinám asi 8 minut na diskusi a vypracování mapy.
5. Poté jednotlivé skupiny své myšlenkové mapy představí.
6. Promítneme film.
7. Po projekci žáci pracují opět v původních skupinách. Každá skupina si vybere jednu z žen, jejíž osud byl ve filmu zachycen (případně můžeme sami přiřadit každé skupině jednu z protagonistek).
8. Žáci se zaměří na osud vybrané ženy. Pracují s vytvořenou myšlenkovou mapou a doplňují ji o informace, které získali o konkrétním osudu z filmu.

REFLEXE:

Při závěrečné reflexi představí jednotlivé skupiny ostatním své myšlenkové mapy. Popíšu, zda se jejich předpoklady shodují s tím, co protagonistky filmu vyprávějí. Diskutujeme o tom, co žáci zjistili o osudech bývalých politických vězeňkyň, jak se ženy s vězněním vyrovnaly a jak se na dobu svého věznění dívají dnes.

DOPIS GENERÁLNÍMU TAJEMNÍKOVI OSN

Porušování lidských práv v komunistickém Československu

CÍLE:

- seznámit se s porušováním lidských práv v komunistickém Československu s důrazem na 50. léta
- uvědomit si konkrétní důsledky porušování lidských práv pro život člověka
- představit si životní podmínky lidí, jejichž práva jsou ohrožena

ČAS: 30 minut

POMŮCKY:

- list papíru pro každou skupinu
- psací potřeby
- **MATERIÁL** – dopis Dagmar Skálové (pro každou skupinu)
- **PRACOVNÍ LIST A** – seznam vybraných práv z Všeobecné deklarace lidských práv, rozstříhaný na jednotlivé články (pro každou skupinu)
- **PRACOVNÍ LIST B** – seznam následků nedodržování vybraných článků z Všeobecné deklarace lidských práv, rozstříhaný na jednotlivé články (pro každou skupinu).

POSTUP:

1. Rozdělíme žáky do zhruba pětičlenných skupin, které si vyberou svého mluvčího. Každá skupina dostane list papíru a kopii **MATERIÁLU** – reprodukcii dopisu jedné z vězňůžek, Dagmar Skálové, s jejímž osudem se žáci mohli seznámit ve filmu. Informujeme žáky o případu dvanácti žen vězňůžek v pardubické věznici, které se v roce 1956 rozhodly podat stížnost na porušování lidských práv ve věznici generálnímu tajemníkovi OSN Dagu Hammarskjöldovi (o případu více viz Otázky a odpovědi)
2. Žáci dostanou za úkol přečíst ve skupině dopis a společně vypsát alespoň tři příklady porušování lidských práv, která D. Skálová v dopise uvádí. Mluvčí představí výsledek práce své skupiny ostatním. Poté proběhne krátká diskuse na téma porušování lidských práv komunistickým režimem (žáci využívají i informace z filmu).
3. Připomeneme žákům, že v prosinci roku 1948 byla OSN schválena Všeobecná deklarace lidských práv. Komunistické Československo se při jejím schvalování zdrželo hlasování. Vysvětlíme, že s některými body deklarace budeme v této aktivitě pracovat.
4. Žáci pracují i nadále ve skupinách. Každá skupina dostane **PRACOVNÍ LIST A** (rozstříhaný na sedm článků). Jedná se o vybrané články z Všeobecné deklarace lidských práv, které byly v době komunistické totality porušovány.
5. V dalším průběhu aktivity budeme práva jednotlivých skupin postupně omezovat.
6. V prvním kole si každá skupina společně vybere tři práva (články), na kterých se shodne, že jsou pro ni nejdůležitější. Svůj výběr zdůvodní prostřednictvím mluvčího ostatním skupinám.

7. V druhém kole oznámíme skupinám, že se právě dobrovolně vzdaly svých zbývajících čtyř práv (tím, že si vybraly tři práva). Skupinám odebereme ty čtyři články, které si mezi svá práva nevybraly, a místo nich jim dáme odpovídající části **PRACOVNÍHO LISTU B** – tzn. informace, jak budou nyní práva, kterých se žáci vzdali, porušována. Skupiny se s omezením svých práv seznámí.
8. Ve třetím kole každé skupině sami náhodně odebereme jeden ze tří článků (práv) deklarace, které si chtěla ponechat. Místo ní žáci obdrží zase odpovídající informaci o tom, jak bude jejich právo, o které přišli, omezeno (opět relevantní informace z **PRACOVNÍHO LISTU B**).
9. V posledním kole (žáci mají už pouze dvě ze svých práv) se žáci musejí sami rozhodnout, kterého ze dvou zbývajících práv se vzdají. Než se rozhodnou, dáme jim i odpovídající část **PRACOVNÍHO LISTU B** (tzn. informaci, co bude následovat v případě, že se toho kterého práva vzdají). Na základě těchto informací se žáci sami rozhodnou, které právo odevzdají a které si nechají. Každá skupina řekne ostatním, které právo si rozhodla ponechat jako poslední.

REFLEXE:

Reflexi vedeme tak, aby si žáci uvědomili, že komunistický režim s sebou nesl významná omezení lidských práv. Mluvíme se žáky o tom, zda je potřeba sledovat dodržování lidských práv i v demokratickém státě, a klademe otázky jako: Dovedete si představit život s takto omezenými právy? Co by tato omezení konkrétně znamenala pro váš život, co by bylo jinak než nyní?

POZNÁMKA:

V závěru hodiny můžeme žákům rozdat kompletní znění Všeobecné deklarace lidských práv, aby se mohli seznámit i s dalšími jejími články. Kompletní znění deklarace naleznete například na webových stránkách OSN (www.osn.cz).

Práce s výměnou jednotlivých článků pracovních listů může být náročná a může nás odvádět od sledování diskuse. Pokud je to možné, využijme pomoci asistenta. V případě vyspělejší třídy si mohou lístečky vyměňovat žáci sami.

P.T.

Ministerstvo zahraničních věcí Republiky
Československé v Praze.

Prošbu o laskavé předání příloženého dopisu
panu Dag Hammarskjöldovi, generálnímu
tajemníku OSN.

Za vyřízení děkuje
Dagmar Skalová, km.č. 482,
Pardubice B/10.

Vážený pane generální tajemníku,

z daného listku jsem se
dozvěděla, že budete za svého pobytu v Praze jednat o záležitostech,
týkajících se Československa a O.N.S. Obracím se tedy na Vás
se žádostí, abyste dle svého uvážení pojednal i otázku
politických vězňů.

V r. 1949 jsem byla odsouzena státním soudem v Praze
podle zákona na ochranu republiky k doživotí na ústředí při
pokusu o zvrátí tohoto zřízení, a v r. 1955 byl mi rozsudek
změněn amnestií na 25 let.

Byla jsem skautskou činovnicí a považovala jsem za svou
občanskou povinnost postavit se spolu se staršími členy této
organizace proti melodám a duchu výchovy mládeže a proti
vedení tohoto státu. Když jsem poukázovala na chyby ve
Správě mládeže, byla jsem prostě zbavena funkce. Vedle toho
však jsem ve skautské mládeži pracovala dále až do
svého zatčení, ovšem dle směrnice Meximán. Organizace Skautů
v Londýně.

Velká část chyb, kterých se vládní i jiní veřejní činitelé
dopouštějí, je dnes přetvářána v novinách, někteří jsou
uvězněni, jiní zbaveni funkce, ale nápravy dosud není
nikde vidět. Naopak! Pan ministerský předseda Široký
prohlásil, že u nás není politických vězňů a tak jsem mánu

práva politických vězňů dále upírána. Tento stál je přece
jeaním ze signatury Karly Ott N a myšlen je zcela v rámci
klasifikace politických přečinů, uvedených v Chartě.

Již v r. 1954 zahájila jsem s dalšími třiceti vězňenými
hládkou na protest proti nedodržování základních lidských
práv. Bylo nás ve vělnici na dvojných přes dvacet, uvnitř
místnosti byla latrina bez desinfekce, chyběly nejkvalitnější
hygienické potřeby. A do tohoto prostředí nám bylo dbráno jít do,
jeť jsme byly nuceny jíst na xmi, protože jídlo jsme neměly,
ani na ně nebylo místa, a na křeslech jsme seděly vedle.
Každý představek byl beslán studenou, vlhkou, zduvanou škodlivou
kocakou.

Poměry se polom zlepšily, ovšem práva politických vězňů
nám nejsou přiznávána dodnes. Jsem nám na př. odepřány
jazykové učebnice a pokud si napíšeme nějaké učebné poznámky,
jsem nám čas od času při přímých prohlídkách odebrány.
Počátkem l. x. jsem byla dokonce odvezena do Ruzyně a posláta
ke intelektuální práci. Zprvu jsem ji ovšem nerozuměla, takže
jsem ji nemohla předem odmítnout. Ostatně se mně nikdo
neptal, chci-li ji vykonávat a když jsem pochopila její obsah
nemohla jsem se jíe podávat proti věhledem k svému zdravotnímu
stavu a vyšetřovací metodám, jichž jsem zkusila v r. 1949
na vlastní kůži. I tehdy byly tyto metody učea. šmi orgány
popírány. Protože věřím, že nakonec vítězí pravda a právo,
věřím též, že se sejdou s rodinou na svobodě (manžel je odvezen
na 24 roky a ospykává brat v Leopoldově) a nerada bych se
vrátila fyzicky i moroví zcela vyčerpána.

Omlouvám se Vám, vážený pane generální tajemník, že
se na Vás v této věci obracím. Aním to se jménem Boha,
pravdy a svobody a doufám, že mně omluvíte a pochopíte,
že Vaše návštěva je pro nás opravdu jediněnou příležitostí
ke vyjádření nápravy.

V hluboké síti

Dagmar Škállová

V Pardubicích, 29. čerona 1956.

VŠEOBECNÁ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV

(výňatek)

Článek 5

Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.

Článek 10

Každý má úplně stejné právo, aby byl spravedlivě a veřejně vyslechnut nezávislým a nestranným soudem, který rozhoduje buď o jeho právech a povinnostech, nebo o jakémkoli trestním obvinění vzneseném proti němu.

Článek 12

Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, do rodiny, domova nebo korespondence, ani útokům na svou čest a pověst. Každý má právo na zákonnou ochranu proti takovým zásahům nebo útokům.

Článek 13

- (1) Každý má právo volně se pohybovat a svobodně si volit bydliště uvnitř určitého státu.
 (2) Každý má právo opustit kteroukoli zemi, i svou vlastní, a vrátit se do své země.

Článek 17

- (1) Každý má právo vlastnit majetek jak sám, tak spolu s jinými.
 (2) Nikdo nesmí být svévolně zbaven svého majetku.

Článek 19

Každý má právo na svobodu přesvědčení a projevu; toto právo nepřipouští, aby někdo trpěl újmu pro své přesvědčení, a zahrnuje právo vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace a myšlenky jakýmikoli prostředky a bez ohledu na hranice.

Článek 27

- (1) Každý má právo svobodně se účastnit kulturního života společnosti, užívat plodů umění a podílet se na vědeckém pokroku a jeho výtěžcích.

PŘÍKLADY NEDODRŽOVÁNÍ VŠEOBECNÉ DEKLARACE LIDSKÝCH PRÁV V ČESKOSLOVENSKU V 50. LETECH 20. STOLETÍ

Nedodržení Článku 5

V komunistickém Československu v době 50. let (ale i později) můžete být vězněni pro své přesvědčení, názory či původ, a to na základě zcela smyšlených důkazů. Abyste se přiznali, využívají vyšetřovatelé psychický nátlak i fyzické násilí. Můžete být bití, zavírání na samoty, může vám být dlouhodobě odpirán spánek či strava, můžete být zadržováni v hygienicky nevyhovujících podmínkách.

Nedodržení Článku 10

V 50. letech můžete být odsouzeni ve vykonstruovaném soudním procesu za zločin, který jste nespáchali, k vysokému trestu (dokonce i trestu smrti). Již předem je rozhodnuto o vaší vině a soudní přelíčení je předem připravené divadlo. Nesoudí se na základě důkazů, ale podle požadavků vládnoucí strany.

Nedodržení Článku 12

V případě, že se budete zdát komunistickému režimu nebezpeční nebo budete jeho oponentem, se váš soukromý život i život vaší rodiny může stát předmětem zájmu Státní bezpečnosti. Mohou vám číst dopisy, odposlouchávat telefony, sledovat vás. I pokud proti totalitnímu režimu nevystupujete, necítíte se bezpečně. Ve škole i v zaměstnání jsou na vás vypracovávány posudky, nikdy nevíte, zda právě vy nejste „v hledáčku“ tajné policie.

Nedodržení Článku 13

Můžete být jako nežádoucí vyhoštěni ze své obce, nesmíte se vrátit do míst, kde jste vyrůstali a kde žila vaše rodina. Nemůžete se ale ani rozhodnout Československo opustit a odejít žít do jiné země. Hranice s Německou spolkovou republikou a Rakouskem jsou obehnané zábranami a od roku 1951 do roku 1965 i dráty s elektřinou. Pro návštěvu ciziny musíte získat speciální povolení, které vám ale nemusí být uděleno. Můžete se pokusit přejít hranice tajně, hrozí vám však zatčení a trest, případně zastřelení.

Nedodržení Článku 17

V rámci vykonstruovaných obvinění z protistátní činnosti vám může být zabaven veškerý majetek. Hromadně dochází k vyvlastnění a znárodnění, tedy k převodu soukromého majetku do státního vlastnictví.

Nedodržení Článku 19

V nesvobodném, totalitním státě nemůžete svobodně říkat to, co si myslíte. Než se k čemukoliv veřejně vyjádříte, musíte zvážit, zda neporušujete státem danou ideologii. V novinách čtete články, které prošly cenzurou a byly z nich vypuštěny všechny „závadné“ informace. Můžete být potrestáni za poslech zahraničního rozhlasu.

Nedodržení Článku 27

Kultura je omezena státem – můžete číst pouze povolené knihy, poslouchat povolenou hudbu, chodit do kina a divadla na povolená představení. Za svobodnou uměleckou tvorbu můžete být (pokud je vyhodnocena jako škodlivá pro stát a společnost) dokonce i potrestáni.